כל הצלמים פרק שלישי עבודה זרה מד.

הרי הוא אומר ויזר על פני המים. דליכא למימס לזכו. והאי דלא השליכו ליס שלם לא נתכוין אלא לבדקן כסוטות שהמים בודקין אותם שחטאו והורגים אותם כדאמרי' התם (יומא סו:) (ד) זיכה וקיטר בסייף גיפף וישק כאסברה שמא בלבו בהדלוקן: **הסירה מגבירה.** השפילה ממלכות: **מפלצת.** לקמן מפרש: **וידק וישרף בנחל קדרון** ולא מיים לזכו. מודק קא מותיב: (ה)**ואם תעלמכם וגו'.** מוחלות אותו טחון קא מותיב אכל מוחלרוף לאו מיובמא היא דכל כמה דלא שמיק ליה מחוכר בהדדי ואינו נעשה זכו: **אלו ואלו.** דמים האיטוים ודמים הפגימים שנייהו נשפכין על יסוד מזבח החיצון והן יורדין מן היסוד לגלפה: **ומתערבין באמה.** סילון של מים שהיה בעזרה: (ו)**ומועלין בהם.** לאו קרבן מעילה קאמר דאין מעילה בדם קדשים כדאמרינן בפרק הועילו (לו:) אלא אסור ליהנות מהן אלא בדמים: **לגנניס.** לזכו גנותיהן: **מקומות מקומות יש בו.** ויש מגדל ויש שאינו מגדל: **מפליא ליצנות.** ליצנות מופלא כדמיי רב יוסף: **וכפס נחש הנחושת.** מי יוסף: ההמה בית ישראל מקטרין לו אלמא עבודת כוכבים הוה וכתיב וכתת: **ואין אדם אוסר.** אותן שהקטירו לו לא היו יכולין לאסרו אפילו בהן כדי להקנותו לעבודת כוכבים: **דכאותי נמי לא לריך.** דמותר ליהנות ממנו: **עמד וכיפסו.** לפרסומי מילתא: **דורוי.** לשון זורה לרוח (מג:): **כדמתרגמי.** תוזרם מזרינון ורוח תשאם ורוחא תטלטלינון אלמא ושאם לשון זירוי וטלטול: **אמרו לו הרי הוא אומר.** כדבכי הימים ואמר דוד ויסרפו ומדלא כתב כתב קרא ויסרפם ושאם ש"מ לאו תרוייהו כדקאמרת שסרפם ואח"כ זורה לרוח: **אלא ושאם ממש.** נטלם עמו ונהנה מהם ומתמלה אמר לעבדיו לשרפן כדמפרש ואזיל. מויסרפו לא מלי לאותיבינהו לרבנן דכל זמן שאין נדוקין ע"י כתיבה אינו נעשה זכו: **קשו קרפי אהדדי.** ויסרפו משמע אסור בהנאה ושאם משמע הנאה מהם: **קודם שבא איתי.** וכיטלה אמר דוד לשרפם (ז): (ז)**וכא איתי וכיטלה.** והדר ושאם דוד. איתי הגתי עובד כוכבים היה: **עטרת מלכם.** בגני עמון קאי ועבודת כוכבים שלהם מלכם שמה על שם מלוכה כדכתיב (מ"א יא) ולמולך שקוץ בני עמון והאי עטרת מלכם בעבודת כוכבים קאמר: **היכי מצי מגח לה.** והלא כבד (ח) שמים מנה הוה ומאד היא כבידה וקרא כתיב ותהי על ראש דוד: **אר"י.** האי ותהי על ראש דוד לאו דמגח לה אלא הכי קאמר תשובה (ז) וכלאיה לדוד שעשוי למדת ראשו והולמתו כדלקמן: **אבן שואבת.** דרך אותה האבן להגביה המתכת ולתלותה באויר: **דכוח דריא לה.** שהיתה נושאת לעטרה ומגביהתה: **שעוה בכר זהב.** והייטו משקלה בכר זהב כבכר זהב: **ואם היתה לי.** עדות עטרה זו מעידה עלי שאני הגון למלכות: (ט)**הולמתו.** (ט) ויושבת בראשו למדת ראשו: **מקום שפילין.** חריץ שבראשו למעלה מן הפדחת מקום שמוחו של מינוק רופס: **מקום יש** (ט) **בראשו דראוי להניח שם כ' תפילין.** שרחב החריץ מקום כדך שני לצועות והיא היתה נוחה בחלי רחבו: **ויוציאו את כן המלך.** כיוסף כתיב בבן אמגיה שהחניאתה אותו אחותו כשהרגה שעליה את כל זרע המלוכה וכשגדל הוציאוהו ונתנו עליו הנזר לעדות שהוא מזרע המלוכה: **אמר רב יהודה שביקש להולמו.** ואף על גב דאמר רב יהודה דאמר רב לעיל דאויה היתה לנות אבל אינוחי לא מנח לה מיהו מדא שעתא בדקי ליה בגויה אם הגון הוא למלכות: (ט)**רבוסייהו.** דהנך חמשים איש: **דכתיב ויעש לו.** דמשמע שהיו משוטים: **נטולי טחול.** הטחול מכביד: **וחקוקי כפות הרגלים.** נטל הבשר מן העצם ולא היו מרגישים נקופים ובכרקנים:

מתני'

נחל קדרון אינו מגדל צמחים. משמע אבל בשאר מקומות שמיקת כלי מתכות מגדל צמחים וקשה דבפרק כסוי הדם (חולין דף פח: ופס ד"ה שמיקת) קאמר אין מכסין בשמיקת כלי מתכות לפי שאינו מגדל צמחים וי"ל דלחודיה ודאי מלאמת אבל כשהוא מוזכל בקרקע המגדל צמחים הוא גורם ומסייע להצמיח אי נמי כשנכרף כמו עגל מגדל צמחים והתם איירי בלא שריפה: **מקומות** יש בו. היה יכול לתרץ שהגגנים היו ממקום אחר: **מפליא** ליצנות. פ"ה ליצנות מופלא וכנ"ל סוף פרשת תולדות (ט) יתכן מה את מפליא כי כלומר למה אתה מלעיג עלי וכן פי' בערוך (ערך פלא): **והלא** בבר נאמר ובתת וכו'. ומסתמא לא השליכו ליס המלא דכיון שבא לספר המעשה אם השליכו ליס היה לו לומר כמו שמפרש והולך ביעור (י) הגחל קדרון ואע"ג שאינו מפרש זורה לרוח זה מ"מ כי אחר שהיה נשחק ממילא היה (ז) מזרק וא"מ לרבנן בסמוך דמייתי מויסרפו בשם מאי קושיא היא לרבי יוסי כיון שלא הזכיר להשליכו ליס וי"ל דהתם לא בא לספר במעשה ביעור עבודת כוכבים אלא בא לומר שעזבו עבודת כוכבים: **כאן** קודם שבא איתי הגיתי. תימה למה לא לקח עובד כוכבים לבטל בע"כ כרבי אלעזר הקפר ועוד לאחי דמשני לעיל (ח) כשאתה אבל בשבורה אפילו ישראל מבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים למה לא שברוה וי"ל דיש חילוק בין עבודת כוכבים של עץ לשל מתכת וכן יש תירוצים בירושלמי כאן בשל עץ כאן בשל מתכת: **אבן** שואבת (ח) היה בה. וכשהיה יושב על כסא מלכותו מגיחה ואבן שואבת (ט) שקועה למעלה ולא היתה האבן שואבת מקוקה בגזר: **שהיה** מניחה במקום תפילין והולמתו. פירוש הה גם גדול (ט) שאם הראש עגול והיא היתה עגולה ממש ואף על פי כן היתה מכוונתו ומיושבת בראשו: מתני'

יש בו מקומות שאין מגדל צמחים. ובמקום שאין מגדל צמחים שרפה. מפלצתה דהות מפליא ליצנותא. כמין זכרות עשתה לו והיתה נבעלת לו חמיד. ומקשינן עליה והכתיב וכתת נחש הנחושת אשר עשה משה כי עד הימים ההם היו בני ישראל מקטרים לו ויקרא לו נחושתן אמרו לו והלא נחש זה של משה היה שנאמר עשה לך שרף ועשה לך משלך ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו ובדין הוא דביתות נמי לא צריך דלא הוה עבודת כוכבים אלא כיון דחזא חזוקה דטעו ישראל בתריה עמד וכתתו. אמר להן ר' יוסי והכתיב ויעזבו שם את עצביהן וישאם דוד ואנשיו הנה שחקום ופיזרום כדכתיב חזרם ורוח תשאם וסערה תסערה לא. ישאם אינו לשון פיזור אלא לשון נשיאה ממש מדכתיב קרא אחרינא ויאמר דוד וישרפו באש ולא קשיא כאן קודם שבא אתי הגתי נשרפה [כאן] אחר שבא אתי הגתי ובטילה נשאתה ובדכתיב ויקח עטרת מלכם מעל ראשו משקלה ככר זהב ואבן יקרה ותהי על ראש דוד. והא איסורי הנאה היא אמר רב נחמן בר יצחק אתי הגתי בא ובטילה. משקלה ככר זהב היכי מצי מנח לה. אבן שואבת היתה לה דהות דרי לה: ר' אלעזר אמר אבן יקרה היתה בה ושוות ככר זהב: והא בני אנוחי תפילין. אמר שמואל בר יצחק מקום יש בראש שראוי להניח בו שתי תפילין. ויוציאו את בן המלך ויתנו עליו את הנזר ואת העדות היא לבית דוד שכל הראוי למלכות הולמתו. ואדניה בן חגית מתנשא לאמר אני אמלוך אמר רב שמתנשא להולמתו ולא הולמתו. חמשים איש רצים לפניו מאי רבותייהו תנא כולם נטולי טחול וקצוצי וחקוקי כפות הרגלים [הין]:

מסורת הש"ס

(א) ל"ל אמרו לו, ב) ל"ל אם אמר המלך, ד) ל"ל לאסברה מפלגתא, ה) ל"ל אמרו לו, יעב"ן, ו) ל"ל והתנן, ז) ספחים כב. יומא נ:, ח) יומא נ:, ט) ל"ה כב: ע"ש ל"ש, י) ל"ה הערוך נערך כד ד' דדרייי, כ) נר' הערוך שם תדרשון, ל) קדושין עז:, מ) נערוך ערך חלם ג' גרס מולמתו ועי"ש נערך הלם גר' הולמתו), נ) (מיהוה לה:), ס) (מנדרים כח:), ע) (מנדרים כח:), פ) נס ע"ש), צ) (דיבור זה שייך לסוף עמ' מג:), ק) ל"ל אמר ד"ה (בגגנים), ר) יומא כ.), ש) ל"ל אחר ד"ה עבודת), ת) (ככר רס"ן), א) ל"ל אמר ד"ה מקום תפילין), ב) ל"ל אחר ד"ה דכתיב), ג) ל"ל מולמות נח ס' (מ), ד) ל"ל טרם. יעב"ן, ה) (דף מה. ופס פיסא כספסקס), ו) ס"ל קנוסה.

גליון הש"ס

גמ' וכתיב וישאם. עי' ר"ה כב ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומשקלה ככר זהב וגו' היכי וכי לאיה היתה לנוח עליו: (ב) שם והא קא בעי מעטי: (ג) שם אמר רב שביקש להולמו ולא הולמתו: (ד) רש"י ד"ה הרי הוא אומר וכו' כדאמרינן התם איתמר רב ולוי חד אמר זכה וקטר וכו' בהדלוקן וחד אמר עדים והתראה בסייף עדים בלא התראה במיתה לא עדים ולא התראה בהדדוקן הס"ד: (ה) ד"ה ומתמ' וכו' כי עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרין: (ו) ד"ה קוסם וכו' לגרסם לאחר שבא איתי ונטלה הדר ושאם כנ"ל לבה"ג: (ז) ד"ה אר"י וכו' תשובה היתה ולאיה: (ח) ד"ה הולמתו ישבת: (ט) ד"ה מקום יש בראש שראוי וכו' אחב המרין מקום רחב ב' קצרצות והיא היתה נחמה: (י) תוס' ד"ה והלא וכו' והולך ביעור העגל בנחל קדרון וכו' מרק לרוח וא"ת לרבנן וכו' שלא אמיר שהשליכו ליס ממילא היה נזרק לרוח אי"ל דהתם וכו' מעשה ביעור: (כ) ד"ה אבן שואבת היתה לה במקום שהיה יושב על כסא מלכותו היתה אבן שואבת קבועה למעלה ושואבת העטרה ולא היתה האבן: (ל) ד"ה שהיה וכו' גם גדול לפי ששם:

מוסף רש"י

משם ראיה. כתמיה (סוכה כח:). לבודקן כסוטות. כלגנות כגון (יומא סו:). אלו ואלו. שיר דם חטאות הפגימות הנשפכין על יסוד מערבי של מזבח החיצון ושיר דם חטאות החיצונות הנשפכין על יסוד דרומי, יוצאין מן היסוד לגלפה דרך שני נקבים קטנים (פסחים כב. וכעי"ז יומא נח:). מתערבין באמה. סילון שנעשה היולא לנחל קדרון (יומא שם). לנחל קדרון. כמו (דברים כא) לנחל איתן, עמק (פסחים כב.). לגגנין. בעלי גנות לוגל (שם). ומועלין בהן. כלומר אסור להנות מהן אלא דמים מפני שהן של הקדש (שם). איתי הגיתי. שהיה עובד כוכבים, בא ובטלה. לעבודת כוכבים של עטרת מלכם, והוא שם שקוץ עמונים (קדושין עז:). שביקש להולמו. שתבא כראשו כתר מלכות, ולא הולמתו. לפי שהיה שרטוט של אבן כתוך אלה מדופן לדופן ואינה מתיישבת בראשו אלא למי שיש לו חריץ בראשו, והיא עדות לבית דוד שכל הראוי למלכות הולמתו ומי שאינו ראוי אינו הולמתו (סנהדרין כא:). נטולי טחול. על יד פס, שהטחול מכביד לאדם, וחקוקי כפות הרגלים. אין בשר בפרסותיהם וליס על הקוליס ושל הבקרנין ומאין נחוקין (שם).

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פ"ב מהלכות מעילה הלכה יח:

מא ב מיי' פ"ח מהלכות עבודת כוכבים הלי ז ופיפ"ב מהלכות שחיטה הלכה כח) טוש"ע י"ד סימן ד סעיף ג (וסעי' ד וסימן ה סעיף ג):

מב ג טוש"ע א"ח סימן לא סעיף כ:

תורה אור השלם

1. וַיִּקַּח אֶת הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחַן עַד אֲשֶׁר דָּק וַיִּזֹּר עַל פְּנֵי הַמַּיִם וַיַּשְׁקְ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: שמות לב כ
2. וְגַם מַעֲבֶה אִם אִסָּא הַמֶּלֶךְ הַסִּירָה מִגְּבִירָה אֲשֶׁר עֲשָׂתָה לְאֲשֵׁרָה מִפְּלֶצֶת וַיִּכְרֹת אָסָא אֶת מִפְלַצְתָּהּ וַיְדַךְ וַיִּשְׂרֹף בְּנַחַל קִדְרוֹן: דברי הימים ב טו טז
וְגַם אֶת מַעֲכָה אִמּוֹ הֵסִירָהּ מִגְּבִירָה אֲשֶׁר עָשְׂתָה מִפְלֶצֶת לְאֲשֵׁרָה וַיִּכְרֹת אָסָא אֶת מִפְלַצְתָּהּ וַיִּשְׂרֹף בְּנַחַל קִדְרוֹן: מלכים א טו יג
3. הוּא הֵסִיר אֶת הַבָּמוֹת וְשִׁבֵּר אֶת הַמַּצֵּבוֹת וְכָרַת אֶת הָאֲשֵׁרָה וכתת וְכִתַּת נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה כִּי עַד הַיָּמִים הָהֵמָּה הָיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מְקַטְּרִים לוֹ וַיִּקְרָא לוֹ נְחֻשְׁתָּן: מלכים ב יח ד
4. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה עֲשֵׂה לְךָ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל נֵס וְהָיָה כָּל הַנָּשׁוּךְ וְרָאָה אֹתוֹ וָחָי: במדבר כא ח
5. וַיַּעַזְבוּ שָׁם אֶת עַצְּבֵיהֶם וַיִּשָּׂאֵם דָּוִד וַאֲנָשָׁיו: שמואל ב ה כא
6. הוּזַּם וְרוּחַ תִּשָּׂאֵם וְסַעֲרָה תְּפִיצֵם אוֹתָם וְאַתָּה תָּגִיל בַּיְיָ בְּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלָּל: ישעיהו מא טז
7. וַיְעַזְבוּ שָׁם אֶת אֱלֹהֵיהֶם וַיֹּאמֶר דָּוִד וְיִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ: דברי הימים א יד יב
8. וַיִּקַּח אֶת עֲטֶרֶת מַלְכָּם מֵעַל רֹאשׁוֹ וּמִשְׁקָלָהּ כִּכַּר זָהָב וְאֶבֶן יְקָרָה וַתְּהִי עַל רֹאשׁ דָּוִד וְשָׁלָל הָעִיר הוֹצִיא הַרְבֵּה מְאֹד: שמואל ב יב ל
9. וְאֹת הָיְתָה לִּי כִּי פִקַּדְתָּ נְצָרָתִי: תהלים קיט נו
10. וַיּוֹצִיאוּ אֶת בֶּן הַמֶּלֶךְ וַיִּתְּנוּ עָלָיו אֶת הַנֵּזֶר וְאֶת הָעֵדוּת וַיַּמְלִיכוּ אֹתוֹ וַיִּמְשְׁחוּהוּ וַיַּלְּדוּ וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ: דברי הימים ב כג יא
11. וַאֲדֹנִיָּה בֶן חַגִּית מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר אֲנִי אֶמְלֹךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים וַחֲמִשִּׁים אִישׁ רָצִים לְפָנָיו: מלכים א א ה

רבינו חננאל

ויתחוש דלמא נהגין באפרו אמרו לו הא כתי' ויזר על פני המים וישק את בני ישראל לא נתכוין משה אלא להשקותן כסוטות. והא כתיב ויכרות אסא את מפלצתה וישרוף בנחל קדרון והלא לה נחל שם לובד. אמרו לו נחל קדרון